

Jaka Bombač · Mar 18 · 5 min read

Z mehko hibridnostjo nad borzo besed

Zdej loh spokam zdej loh grem, Stara mestna elektrarna, 8. marec 2024

Včasih se mi zgodi, da hodim po ulici in se mi vse okrog mene zdi kot zgolj en kup anomalij. Ne naključij, anomalij. Zdi se mi, da nihče nikogar več ne vidi, da nič več ni; čeprav se o vsem tem, kar *ni*, tako veliko govori. Doba public, generalizacij, predmetnosti.

Potem grem na koncert, na predstavo ali na film in tam se mi zdi vse tako *smiselno*, kar je nenavadno, saj sem vedno predpostavljaj, da so umetnosti domena dramatičnega in norega, vsakdanje življenje pa domena »normalnega«. Ne vem, kdaj se je to zaobrnilo, in ne vem, kako to zaobrnil nazaj.

Na sodobni uprizoritveni sceni se ustvarjalci radi poigravajo s hibridnimi formati, pri čemer formate pogosto predpostavijo in potem združijo – nekako tako kot »multidisciplinarnost« združuje posamezne discipline, »socialna psihologija« pa individualne psihološke subjekte.

Zdej loh spokam zdej loh grem je dober primer *mehke hibridnosti*, ki žanrov niti ne poskuša prečiti, saj izhaja iz ideje, da je v svetu že vse nekakšen »hibrid«; »zmeda objektov in besed«, ki jo je treba le začutiti in razigrati, zaobrnil nazaj vase in s tem afirmirati.

zajem zaslona, arhiv zavoda Sploh

V kakšnem smislu je lahko koncert *uprizoritev*? Predvsem v tem, da se *igra*. Ne v smislu »uprizarjanja«, ampak v smislu igranja z različnimi pomeni besed, asociacijami med zvokom in podobo, z različnimi rabami objektov, izpraznjenih pomena. Ni napovednika, ni listka z zaporedjem komadov, ni vmesnega zahvaljevanja

in ploskanja (razen enkrat, ko je nekdo dvakrat zaploskal, pa mu ostali nismo sledili), ni evforije. Čeprav je oder prenaseljen z objekti, dvorana pa z ljudmi, se zdi, kot da je med nami vsemi toliko prostora, a hkrati toliko intimne. (Ravno obratno od izkušnje, ki jo imam na nekaterih drugih koncertih, pa tudi denimo v nakupovalnih centrih in na mnogih drugih javnih mestih, kjer ni ne razdalje ne intimne.)

Po drugi strani pa »je« nekaj, česar na običajnih koncertih *ni*: komadom so pridruženi videospoti, ki pravzaprav niso videospoti v generičnem pomenu te besede, saj s komadom niso spojeni, z njim niso »objavljeni«: niso enotni produkt, zapisan in posnet enkrat in za vselej. V bistvu je kolekcija videospotov, ki jih še nikoli prej nismo videli, skupek *establishing shotov* oziroma vzpostavitev kadrov, kot v filmski teoriji pravimo kadrom, katerih edina funkcija je vzpostavitev konteksta za nadaljnje kadre, v katerih se potem »nekaj zgodi«. Na koncertu se vse vseskozi vzpostavlja, nič pa se nikoli zares ne zgodi. Čeprav se ves čas nekaj dogaja.

Oder ni minimalistično modernističen (kot je dandanes praktično vse), ampak prenaseljen s številnimi objekti, izmed katerih večina nima nikakršne funkcionalne vrednosti, čeprav jo včasih začasno pridobijo, ko kdo izmed glasbenikov po njih spontano zaropota. Tudi komadi včasih sploh niso »izkoriščeni«, torej zaigrani in zapeti, ampak se samo pojavijo, zapisani na platnu, recimo tisti meni najlepší:

Sploh se več
ne družimo,
samo
še rastemo,
ko so razmere
za rast,
in gnijemo,
ko je čas
za gnitje.

(...)

(»Rastline«, besedilo: Primož Čučnik)

Komad, ki se iz horizontalne razprostrtosti, spominjajoče na ozvezdje, v času splošči, tako kot nas ljudi tekanje po času vsakič znova utesni. Koagulacija črk v komad je tudi neka vrsta dejanja. Koncert je čista sinestezija, a ne sinestezija vnaprej predpostavljenih čutnih danosti, ki so združevane po vedno istem ključu: rezi ne sledijo ritmu komadov, zumi ne napovedujejo vsebinskih poudarkov, refrenov in tako naprej. Koncert prelisiči naše postopke predvidevanja, čeprav ne poskuša biti »zbirka čistih naključij«. Nič ne poskuša biti, ničesar ne poskuša povedati, čeprav nas vabi k izrekanju tisoč in ene stvari o tem, kako je, okoli nas, v nas, brez nas.

Danes zares ni več revolucionarno, če ohranimo zgolj »kritični um«, saj je sam kritični um okužen s koagulacijami pomena, vsak pomen pa ima tisočero različnih interpretacij. Predvsem pa imajo pomeni na današnji borzi besed neko finančno vrednost. Kot je nekje zapisal Jean Baudrillard (v osemdesetih, očitno napovedujoč sodobnost): »Ne živimo (več) v svetu, kjer bi pomena primanjkovalo, ampak v svetu, kjer je pomena vse preveč.«

Čeprav koncert ohranja formo koncerta, nas tudi vrača k čisti predmetnosti »tu in zdaj«: ne poudarja samo zvočnosti, ali samo žive ali digitalne vizualnosti, ali samo taktilnosti, ampak preplet vsega z vsem. Vse okrog nas je igrišče priložnosti, a ker vse vedno tako pridno imenujemo in hierarhiziramo in kodificiramo, si priložnosti sedaj že iz navade odvzemamo. Čeprav je samorefleksiven, implicira menjavo subjektno-objektnih pozicij, nas opominja na banalnosti vsakdanjega življenja in spleta referenčne zanke med posameznimi komadi – koncert ostaja koncert.

Sprožil se mi je premislek o klasični estetiki, ki ni nujno povezan z doživljanjem tega dogodka, morda pa je. Klasična estetika ni povsem iz trte izvita, saj nas opominja na čutno-zaznavne vidike človeškega bivanja, pa tudi na idejo posamičnosti pri interpretaciji (»vsake oči imajo svojega malarja«). Zato »pravilnost« niti ni tako napačen pojem, dokler ostaja vezan na intimo prvoosebnega doživljanja. Moderna estetika gre v neko objektivno strukturo (*gestalt*), postmoderna pa poskuša na vse pretege tej strukturi pobegniti. Še kolikor se ta predstava, ki je koncert, zdi post-, je v resnici osvežujoče tradicionalna (v estetskem smislu): ironijo, porojeno v *dosadnosti* vsakdanjega bivanja v svetu, prenasičenim z objekti in pomenom, vsakič znova razprši z iskrenostjo.

Sedaj se sprašujem, ali je sploh prav, da *sem si koncert drznil interpretirati*, saj se praviloma interpretirajo predstave, ne koncerti. O koncertih se bolj pove, kako je bilo, kdo je tja prišel, kakšna je bila energija, katere komade so zapeli. Je moja interpretacija torej zgolj neka koagulacija pomena, podobna tisti tesnobni združitvi črk (pesmi »Rastline«) na zaslону? Zgolj neka koagulacija, zapisana reciklaži »uprizoritvenih principov« in »občutkov«?

Morda: a če sem od svojega razmišljujočega izkušanja karkoli odnesel, je to ravno poanta, da *aisthesis* ni vezan samo na umetniške produkte, da ga torej ne »vklopim« (računalniška metafora človeškega uma, odstrani se v *recycle bin*) samo takrat, ko »grem nekaj gledat«. V obujanje občutenja, ki v zadnjih časih postaja – podobno kot pomen – *individualizirano* in *monetizirano* (izkustvene delavnice *utelešanja*, ki naposled spet zapadejo ideji funkcionalnosti, rastejo kot gobe po dežju), me ne more nihče in nič prisiliti. Vsakič znova, ko na ulici, v trgovini, v kavarni, vidim neko anomalijo, se moram naučiti pomisliti – poglej, gledališče na prostem! Sicer ponovno obujanje čutov vselej obstaja samo kot reakcija na zamiranje čutov, v katero nas dandanes sili praktično vse, od »pocen reklam« do »oglodanih kosti prijateljstva«:

Listam cajtnng, skrolam splet
pes se je ulegu name
preveč novic, še pes od njih zadet
in taco mi je dal na rame

zdej loh spokam, zdej loh grem
ampak kam se bom prodala
vem samo, da srečat te ne smem
nočem spet ispast budala

to je nova oblika suženjstva
smrad keša, pocen reklame
oglodane kosti prijateljstva
vse te obleke niso zame

(...)

(»Nova oblika suženjstva«, besedilo: Primož Čučnik)